

Spärrballongen vid Umsi

Det var under krigsåret 1940 i september när solleröfolket höll på att ta upp potatisen. En solig morgon med klart och fint väder fick man strax söder om Gesundaberget se en stor rund äggformad skepnad på himlen över horisonten. Alla visste ju att kriget rasade i Norge efter invasionen av tyskarna den 9 april samma år. Deras avsikt var naturligtvis att ta England, kanske också Sverige . . .

Föremålet på himlen rörde sig söderut i den nordvästliga vinden. Folk resonerade hit och dit vad det egentligen kunde vara och framför allt vad man skulle göra åt saken.

Det fanns ju hemvärn. Många yngre män var inkallade och under-tecknad var hemma på permission efter tio månaders tjänst vid gränsen.

Nästa dag hade ballongen seglat iväg bort mot Lövberg. Jag åkte till Mångberg eftersom vi hade potatis att ta upp där. På morgonen hade landsfiskal Nils Holmberg och fjärdingsman Mats Anders Nilsson varit i Mångberg och fått ihop några mannar från åkrarna och sedan åkt upp i skogen för att om möjligt hitta några spår efter ballongen. Ingen visste ju vad den innehöll, det kunde ju till och med vara någon slags giftgas! Några jägare var också ute och sköt med mausegevär mot den främmande himlakroppen som strök så nära jorden. Inga skott nådde dock fram, det var tydligen mycket svårt att uppskatta avståndet i en sådan här situation.

Hemvärdet kom i Rull Johans lastbil till Mångberg. Själv tog jag cykeln och åkte till Lövberg. En stabsofficer från Mora kom också, det fanns en militärstab där under kriget. Strax nedanför Lövberg hörde jag

skottsalvor. Det var hemvärnet som började skjuta mot föremålet, men inte heller de fick någon träff.

Under tiden hade landsfiskalen och fjärdingsmannen med sina män hittat en lina som släpade efter marken. När manskapet kommit tillräckligt nära kunde man uppfatta ett vinande ljud från linan, en stålwire på 10 mm tjocklek. Den hade varit mycket svår att upptäcka. Linan hittades söder om Lövberg, mellan Umsisjön och Flenberget. Det var Trapp Anders Jönsson som först kom på linan. Stålviren var avsliten och små trådar spretade åt alla håll. En liten tråd hade slingrat sig runt en liten tallstam tillräckligt för att hindra ballongens vidare färd i den vindstillhet som nu rådde.

Spärrballongen dras ner.

Officeren som nu också kommit övertog befälet. ”Hur ska vi få ner den? Den får icke fortsätta längre,” deklarerade han med beslutsamhet. Man insåg snart att det var lönlöst att försöka dra ner ballongen för hand. Händiga karlar ur hemvärnet började att med förenade krafter tillverka en rulle av en stam och placerade den emellan två bearbetade träd där den passades in. Håll Anders Larsson från Kulåra hade varit så förutseende att han förutom ett spett också tagit med en timmernavare som nu kom väl till pass. Man satte på kraftiga dragstränger i var ända av rullen och fyra man började veva. Det var spännande att se om ballongen ville lyda. Det dröjde ett tag innan vajern var sträckt men sedan rullades linan på varv efter varv och rullen blev allt tjockare. Ballongen visade också tecken på att komma ner. Men tvåtusen meter lina av stål är en lång ”töm” som man inte vevar in i brådrasket. Samtidigt som rullen ökade i omfång gick det tyngre och tyngre att veva. Arbetet kröntes dock med framgång och ballongen kom allt närmare. Stor och imponerande var den att se på. En grann sak otvivelaktigt. Den hade många rep hängande omkring sig.

Ballongen bäres fram till Lövbergs fäbodlar.

En mängd nyfikna hade nu kommit tillstädes. Då ballongen hade omkring tjugo meter till marken började den bära sig konstigt åt och oroligt slå fram och tillbaka. Den tycktes göra anfall mot folkhopen och många blev rädda och sprang. När farkosten äntligen tog mark efter nära fem timmars intensivt arbete skyndade officeren fram, fick tag i en ventillucka som han öppnade varpå gasen strömmade ut. Det var vätgas, konstaterade han. Omkring 40—50 kbm tömdes ballongen på.

Manskapet började ta och känna på tyget. En mycket mjuk och behaglig vävnad, troligen något slags gummityg. De mjuka repen som hängde på ballongens sidor var fina bomullsrep. Några började skära loss repen — ”dom kan bli fina att binda höllassen med”, ansåg ett ljushuvud. Men officeren sa blankt nej. Stöld fick inte förekomma. Dock kan man misstänka att ett och annat slank med och kom att ligga på någon höskulle minnande om den långa luftfärden från England till Umsi ofredsåret 1940.

Ballongen rullades ihop och blev som en boorm på tjugo meter. Vi var nog femton man som tog den på våra axlar och bar den till Lövberg där den lastades på Rull Johans lastbil. Markus Anders som hade hästen i Lövberg, kom med släpdrög och körde den tunga rullen med viren till lastbilen för vidare transport till förläggningen i Mora.

Innan manskapet skildes åt framförde stabsofficeren ett stort tack till hemvärnet och till de andra som hjälpt till med ett gott arbete.

Det bör kanske berättas om vad spärrballongerna hade för uppgift. England låg ju i krig med Tyskland och i tidningspressen kunde man läsa hur överlägset tyska flygvapnet var vid bombningen av London. Engelska försvarsmakten började då att sätta upp spärrar kring staden. Spärrballongerna ankrades med ställinor vid marken och de långa repen hängde ned och det blev mycket riskabelt för de tyska planen att gå igenom spärren utan att få linorna intrasslade i sina propellrar. Bombplanen vid den här tiden kunde inte gå så högt. I så fall hade de ju kunnat flyga över, spärrballongerna var på tvåtusen meters höjd.

Det hände emellertid att en och annan ballong slet sig och fördes bort av blåsvädet på grund av för dåligt markfäste. Då kunde de segla iväg med västliga vindar över Nordsjön till Skandinavien. Största skadorna kom de att åsamka kraftledningarna med kortslutningar som följde.

Originalen Skinnar Erik gick i Mångberg och skrämde upp folk, särskilt då kvinnorna och sade att ballongen kunde innehålla giftgas som kunde förorsaka förgiftningar inom ett stort område kring Mångberg med omnejd. När Skinnar Erik skämtade eller menade allvar visste väl ingen. Man får bara innerligt hoppas att några giftmoln aldrig skall drabba våra bygder.

Oscar Stunis